

Pöytäkirja

VN/12927/2020

4.4.2022

Demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen kehittämisen ohjausryhmä Kokous 1/2022

Aika 3.2.2022 klo 9-11

Paikka Teams

Osallistujat ~~Eeva-Riitta Pirhonen, opetus- ja kulttuuriministeriö (pj.)~~

(suluissa varajäsenet)

(x) Niklas Wilhelmsson, oikeusministeriö (varapj.)

(x) Marja N. Pulkkinen, opetus- ja kulttuuriministeriö

(x) Aija Töytäri, opetus- ja kulttuuriministeriö

~~Ulla-Jill Karlsson, opetus- ja kulttuuriministeriö~~

(x) Kristina Kaihari (~~Santeri Suvanto~~), Opetushallitus

(x) Silja Uusikangas, Suomen nuorisolan kattojärjestö Allianssi ry

(x) Milla Rekola, Suomen Lukiolaisten Liitto ry

~~Matti Tujula (Noora Luukka), Suomen Ammattiin Opiskelevien Liitto –
SAKKI ry~~

(x) Minttu Rautavuori (~~Emma Holsti~~), Suomen Opiskelija-Allianssi – OSKU
ry

~~Oskar Storbacka (Alexandra Wegelius), Finlands svenska
skolungdomsförbund – FSS rf~~

(x) Kyösti Värri (~~Mari Sjöström~~), Suomen Kuntaliitto

(x) Sirpa Rautio (~~Mikko Joronen~~), Ihmisoikeuskeskus

(x) Jari Koski (~~Sari Hakola~~), Suomen Rehtorit ry

(x) Arto Kallioniemi (~~Pamela Slotte~~), UNIFI ry

(x) Marko Susimetsä (~~Liisa Vanhanen-Nuutinen~~), Arene ry

(x) Pauliina Viitamies (~~Päivi Lyhykäinen~~), Opetusalan Ammattijärjestö OAJ
ry

(x) Heidi Rosbäck (~~Niina Salmi~~), Osallisuuden osaamiskeskus

(x) Mette Godenhjelm (Riitta-Mari Punkki-Heikkinen), ProLukio ry

~~Lasse Schultz (Maria Sarkkinen), Ammattiosaamisen kehittämissyhdystys
AMKE ry~~

(x) Anna Mikander, opetus- ja kulttuuriministeriö (sihteeri)

(x) Liisa Männistö, oikeusministeriö (sihteeri)

Kutsutut asiantuntijat

Veera Hakamäki-Stylman, Kansallinen koulutuksen arviointikeskus
Paula Kilpeläinen, Kansallinen koulutuksen arviointikeskus

Tiina Kärkkäinen, Opetushallitus (7.2.2022 lähtien)
Johanna Laisaari, valtioneuvoston kanslia
Riina Länsikallio, Opetushallitus
Niina Rumpu, Kansallinen koulutuksen arviointikeskus
Laura Saarinen, sosiaali- ja terveysministeriö
Salla Venäläinen, Kansallinen koulutuksen arviointikeskus

Asialista

1 Kokouksen avaus ja läsnäolijoiden toteaminen

Puheenjohtaja avasi kokouksen klo 9.02. Todettiin läsnäolijat.

2 Kokouksen esityslistan hyväksyminen

Hyväksyttiin muutoksitta.

3 Ohjausryhmän kokoonpanomuutosten toteaminen (liite 3.1)

Todettiin, että Virva Viljasen tilalle ohjausryhmän varsinaiseksi jäseneksi on nimitetty Silja Uusikangas Allianssi ry:stä. OSKU ry:n edustajaksi Juho Malisen tilalle on nimitetty Minttu Rautavuori.

4 Edellisen kokouksen pöytäkirjan hyväksyminen (liite 4.1)

Hyväksyttiin muutoksitta.

5 Ajankohtaiset hankkeet ja prosessit

- **Karvin arviointiraportti ”Osallisuus tehdään yhdessä”**

Salla Venäläinen, Niina Rumpu, Paula Kilpeläinen ja Veera Hakamäki-Stylman Kansallisesta koulutuksen arviointikeskuksesta esittelivät ”Osallisuus tehdään yhdessä” -arviointiraportin keskeiset tulokset ja suositukset.

Käytiin keskustelua mm. eri oppilaitosten välisistä, ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen välisistä sekä opintolinjojen välisistä eroista. Raportissa on alustajien mukaan tuotu joitain eroja esiin; esim. kaupan ja hallinnon opiskelijat kokevat arvioinnin mukaan omat vaikutusmahdollisuutensa ja osallisuutensa muiden alojen opiskelijoita vahvempina. Arvioinnissa tarkasteltiin myös joitain tutkintojen perusteita ja kartoitettiin, miten opiskelijat olivat saavuttaneet niissä määritellyjä osaamistavoitteita.

Arvioinnissa ei havaittu merkittäviä eroja AVI-alueiden kesken, mutta oppilaitoksen pienuus nousi esiin osallisuutta lisäävänä tekijänä. Arviointi osui lukion ops-uudistuksen vaiheeseen. Teemoihin on uusien lopsien ja osaamisalueiden myötä tartuttu lukioissa aiempaa laajemmin ja olisi kiinnostavaa tehdä seuranta kun lops on ollut pidempään käytössä.

- **VN TEAS -hankehaku**

Anna Mikander ja Liisa Männistö kertoivat VN TEAS -hankehaun etenemisestä. Demokratia- ja ihmisoikeuskasvatusta koskeneeseen tarjouspyyntöön saatiin kaksi tarjousta ja hankintapäätös on tehty. Tarjouskilpailun voitti Nuorisotutkimusseuran vetämä konsortio. Tutkimushanke käynnistyy, kun hankintasopimus on tehty (oikaisuvaatimusajan päätyttyä) ja jatkuu 2023 helmikuun loppuun.

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, miten varhaiskasvatussuunnitelman ja opetussuunnitelmien perusteissa määritellyt demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen osaamistavoitteet toteutuvat, sekä miten lasten/oppilaiden/opiskelijoiden osallisuus ja osallistumisoikeudet toteutuvat. Tutkimuksessa tarkastellaan demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen tavoitteiden, osallisuuden ja osallistumisoikeuksien toteutumisen yhdenvertaisuutta eri puolilla maata, eri oppilaitosten sekä eri lapsi/oppilas/opiskelijaryhmien kesken.

Tutkimushankkeen ohjausryhmän muodostavat Anna Mikander OKM:stä (pj.), Liisa Männistö OM:stä ja Laura Saarinen STM:stä. Tutkimussuunnitelma esitellään tarkemmin seuraavassa ohjausryhmän kokouksessa

- **Valtioneuvoston periaatepäätös demokratian tulevaisuudesta**

Niklas Wilhelmsson esitteli kansallisen demokratiaohjelman puitteissa laadittavan valtioneuvoston periaatepäätöksen valmisteluprosessin. Demokratia- ja ihmisoikeuskasvatus on yksi ohjelman teemoista. Hallitusohjelman linjausten mukaisesti halutaan tukea tietoperusteista ja pitkäjänteistä päätöksentekoa ja tarkoitus on tehdä valtioneuvoston periaatepäätös demokratian toimintaedellytyksistä tulevaisuudessa. Periaatepäätöksessä on tarkoitus tarkastella sekä tällä hallituskaudella tehtyjä toimia että tulevaisuuden tarpeita demokratian edistämiseksi.

Periaatepäätöstä valmistellaan rinnakkain ministeriöiden tulevaisuuskatsausten kanssa. Asiasta järjestetään lausuntokierros kesän aikana ja päätös viedään poliittiseen käsittelyyn syksyllä.

Yhtenä linjattavana teemakokonaisuutena on nuorten osallistuminen ja demokratia- ja ihmisoikeuskasvatus. Ohjausryhmän seuraavassa kokouksessa on tarkoitus esitellä periaatepäätöksen pohjaesitys. Ohjausryhmältä pyydetään myöhemmin myös kirjallisia lausuntoja.

6 Pilottihankekokonaisuuden valmistelutilanne

Kristina Kaihari kertoi pilottihankekokonaisuuden valmistelun tilanteesta. Opetushallitus on rekrytoinut erityisasiantuntijan koordinoimaan hanketta. Tiina Kärkkäinen aloittaa hankkeessa 7.2.2022. Kaiharin mukaan Nuorisotutkimusseuran tekemä tarinakooste demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen hyvistä käytännöistä julkaistaan OPH:n verkkosivuilla lähiaikoina ja on näin ollen pilottien

hyödynnettävissä. Myös pilottihankkeiden näkyvyyttä OPH:n verkkosivuilla pohditaan parhaillaan.

Merkittiin tilannekatsaus tiedoksi ja keskusteltiin pilottien sisällöistä ja toteutuksesta. Ohjausryhmä toi esiin mm. seuraavia näkökulmia:

- Vaikka pilotti toteutuu perusopetuksessa, hankkeen suunnittelussa ja toteutuksessa kannattaa muistaa myös ammatillinen opettajankoulutus.
- Pilotissa keskeistä on pysyvien muutosten aikaansaaminen ja viestintä hankkeen aikana, jotta tieto leviää.
- Poliittiset päättäjät ovat viime aikoina nostaneet esiin tarvetta demokratiakasvatuksen kehittämiseksi. On tärkeää raportoida ja viestiä hankkeesta päätöksentekijöille, ettei asiasta leviää väärää tietoa. Hanke sisältyy myös parlamentaarisesti valmistellun kansallisen lapsistrategian toimeenpanosuunnitelmaan. Tämä on tärkeä ottaa huomioon hankkeen viestinnässä.
- Nostettiin esiin myös huoli ihmisoikeuskasvatuksen teemojen riittävästä näkymisestä piloteissa. Todettiin lähtökohtana olevan, että ihmisoikeuskasvatusta ei saa erottaa demokratiakasvatuksesta. Ihmisoikeusteemojen asianmukaisen käsittelyn varmistamiseksi koordinaationyrkkiin olisi hyvä kutsua mukaan myös Helsingin yliopiston edustaja (Tuija Kasa).

7 Kansallisen lapsistrategian toimenpiteet lasten oikeuksien ja osallisuuden edistämiseksi

- **16. Laaditaan varhaiskasvatukseen ja kouluun ajantasaiset oppituntipaketit lapsistrategiasta ja lasten oikeuksista.**

Anna Mikander esitteli toimenpiteen toteutussuunnitelman. Käytännön toteutuksesta vastaa OPH. Alustavan suunnitelman mukaan tarkoitus on tuottaa materiaalia sekä opetukseen että opettajille ja vanhemmille. OPH nimeää työryhmän, joka koordinoi valmistelua. Lapset ja nuoret otetaan mukaan suunnitteluun ja toteutuksessa huomioidaan haavoittuvassa asemassa olevien lasten ja nuorten ääni. Mukana suunnittelussa ja toteutuksessa on myös lapsijärjestöjä ja Saamelaiskäräjät. Tarkoitus on tehdä verkkosivusto, johon tulee mm. opettajille suunnattua taustamateriaalia useilla eri kielillä. Materiaalien on tarkoitus valmistua keväällä 2023.

- **20. Toteutetaan sivusto lapsiin ja nuoriin kohdistuvan kiusaamisen, seksuaalisen häirinnän, väkivallan, vihapuheen ja syrjinnän vastaiselle työlle.**

Riina Länsikallio Opetushallituksesta esitteli sivuston toteutussuunnitelman. Sivusto on tarkoitus julkistaa tammikuussa 2023. Suomen ja ruotsin lisäksi esim. videoihin tulee tekstitykset myös selkokielellä, sekä tarvittaessa englanniksi.

Aiheeseen liittyen tuotiin esiin, että [Karvin menetelmäarvioinnin](#) tulokset julkaistaan 8/2022.

- **26. Toteutetaan lapsen oikeuksia ja erityisesti lasten osallisuutta koskeva koulutuskokonaisuus ammattilaisille.**

Johanna Laisaari valtioneuvoston kansliasta esitteli koulutuskokonaisuuden toteutussuunnitelman. Käyttäjille maksuttomat ja kaikille avoimet verkkokoulutukset julkaistaan alkuvuodesta 2023 suomeksi ja ruotsiksi, näillä näkymin eOppiva-alustalla. Tarve koulutuskokonaisuudelle perustuu YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen (SopS 59-60/1991) 42 artiklaan sekä YK:n lapsen oikeuksien komitean päätelmiin ja suosituksiin Suomelle (CRC/C/FIN/CO/4, 2011). Kokonaisuuteen on tarkoitus sisältyä kohderyhmäkohtaisia moduuleja sekä moniammatillisia ja ilmiöpohjaisia teemamoduuleja. Moduulit laaditaan itsenäisiksi, mutta toisiaan tukeviksi. Koulutuskokonaisuutta varten VNK on asettanut ohjausryhmän 15.11.2021-30.4.2023.

8 Muut asiat

Ei muita asioita.

9 Seuraava kokous

6.4.2021 klo 13-15

10 Kokouksen päättäminen

Puheenjohtaja päätti kokouksen klo 10.58.